

Solidarność była kobietą- o żyrdowskim strajku 1981 roku

Innowacyjny projekt edukacji obywatelskiej z aspektem równościowym zaakceptowany na Wydziale Socjologii UJ w ramach pracy dyplomowej Bożeny Gąsiorowskiej na kierunku *Tożsamość Społeczna Płci*

Problem: Na podstawie badań edukacyjnych można stwierdzić, że zarówno w treściach programowych nauczania historii jak i wiedzy o społeczeństwie nie ma informacji potwierdzających znaczący udział kobiet w ważnych wydarzeniach społecznych, takich jak np. dzieje pierwszej *Solidarności*. W związku z tym, że zarówno szkolne podręczniki do nauczania tych przedmiotów jak i ostatnie ogólnopolskie obchody 30. rocznicy *Solidarności* nie podkreślają stanowczo obecności kobiet w tych zdarzeniach, istnieje zagrożenie utraty pamięci o pełnej ich wersji. Młodzież dotychczas nie jest zbyt skutecznie angażowana w upamiętnianie tego motywu najnowszej historii naszego kraju ani w środowisku lokalnym ani w skali państwowej, dlatego istnieje podejrzenie, że nie posiada wiedzy na temat masowego zaangażowania żyrdowskich kobiet w strajku 1981 roku ani też na temat ich aktywności w działaniach konspiracyjnych stanu wojennego i pierwszych lat transformacji.

W okolicznościach 30. rocznicy wydarzeń strajku robotniczego w 1981 roku w Żyrardowie, który był przykładem masowego aktywnego udziału kobiet w niezwykle heroicznym proteście, chcemy zwrócić szczególną uwagę na kobiety mające swój bezsprzeczny udział w walce o godne życie ich rodzin i zmiany na rzecz demokratyzacji naszego kraju w wymiarze lokalnym. Choć w tych przemianach odegrały ogromną rolę, to jednak ich historia i ich ocena tamtych wydarzeń jest mniej słyszalna i widzialna. W publikacjach, artykułach i innych materiałach dotyczących tamtych wydarzeń, rzadko głos zabierają zarówno same kobiety - uczestniczki historycznych wydarzeń, chociaż są wspominane.

Celem projektu jest zapełnienie tej luki i przypomnienie o fundamentalnej roli kobiet w tych wydarzeniach, przywrócenie ich wkładu w dzieje pamięci naszego społeczeństwa, a także przedstawienie wydarzeń sprzed 30 lat z perspektywy kobiet - uczestniczek. Cel ten zostanie osiągnięty poprzez przeprowadzenie następujących działań:

1. Zachęcenie uczniów i uczennic do zapoznania się faktografią dotyczącą strajku 1981 r. oraz aktywnością żyrdowskich kobiet w działaniach konspiracyjnych stanu wojennego prezentowanych w publikacjach: Adama Leszczyńskiego-*Anatomia protestu* oraz Mieczysława Gabrylewicza, *Geneza i historia Oddziału Miejskiego NSZZ „Solidarność” w Żyrardowie w latach 1980-2005* oraz w innych samodzielnie poszukiwanych źródłach.

2. Pogłębienie rozumienia „historii mówionej” i przyjrzenie się jej specyfice zarówno jako źródła, jak i narzędzia badawczego, a także ‘obiekту’ muzealnego w kontekście możliwości wzbogacenia archiwów historii mówionej w *Muzeum Mazowsza Zachodniego w Żyrardowie* we współpracy z IPN-em oraz z odwołaniem się do istotnych pozycji z przedmiotowej literatury polecanej w tym obszarze oraz przykładów *genderowych* publikacji opartych na relacjach działaczek krajowych i regionalnych *Solidarności* (Shanny Penn, *Podziemie Kobiet* oraz *Szminka na sztandarze*, Ewy Kondratowicz).
3. Przygotowanie z uczniami i uczennicami kwestionariusza pytań pod kątem planowanego do realizacji wywiadu.
4. Przeprowadzenie ok. 6 wywiadów z uczestniczkami żyrdowskiego strajku (nie tylko z działaczkami *Solidarności*). Ostateczna lista nazwisk, materiały i kontakty zostaną ustalone podczas spotkania z lokalnymi liderami *Solidarności* aktywnymi w latach 1980-1989 oraz w wyniku kontaktów e-mailowych i telefonicznych z Ludwiką Wujec i Adamem Leszczyńskim (autorem publikacji opartej na relacjach uczestników i uczestniczek strajku 1981 r.).
5. Przygotowanie ok. czterech 10-minutowych filmów z wywiadami z działaczkami na strony wirtualnego *Muzeum Historii Kobiet*.
6. Przygotowanie prezentacji multimedialnej zawierającej portrety poznanych kobiet, najważniejsze daty, wydarzenia itp., zdjęcia archiwalne, fragmenty wywiadów.
7. Zebranie materiałów do okolicznościowej publikacji planowanej do wydania w następnym projekcie i przeprowadzenie dyskusji nad odmiennością kobiecych doświadczeń i sposobu ich opisywania w kontekście udziału kobiet w żyrdowskim strajku i lokalnej konspiracji pierwszej *Solidarności* .
8. Upowszechnienie wywiadów w formie tekstów i filmów oraz prezentacji multimedialnej na stronach wirtualnego *Muzeum Historii Kobiet*.
9. Promocję zebranych relacji **np.**, w Encyklopedii *Solidarności*, portalach *Historia i media*.
10. Zorganizowanie szkolnego spotkania z udziałem uczestniczek żyrdowskiego strajku 1981 roku oraz ekspertek organizacji kobiecych i kobiet czynnie zaangażowanych w walkę o przemiany ustrojowe po 1980 roku- w tej kwestii oczekujemy współpracy z **Feminoteką** (ustalony dotychczas kontakt z z Ewą Milewicz oraz Wiesławą Grocholą ówczesnymi dziennikarkami *Solidarności*, przygotowującymi informacje z Żyrardowa, wstępny e-mailowy z Adamem Leszczyńskim).

Przy projekcie zamierzamy współpracować z **Prezydentem Miasta Żyrardów**- za pośrednictwem **Stowarzyszenia Nasz Czerwoniak**. Planujemy również współpracować z Wydziałem Promocji UM Żyrardów i ze **Starostwem Powiatu Żyrardowskiego** oraz z lokalnym **Oddziałem PTTK i Muzeum Mazowsza Zachodniego** - w zakresie pozyskiwania niezbędnych kontaktów oraz promocji projektu i dokumentowania jego efektów oraz z **Fundacją Feminoteka**, której ekspertka pomoże uczniom opracować informacje pozyskane podczas zbierania wywiadów oraz poprowadzi dyskusję nad odmiennością kobiecych doświadczeń

i sposobu ich opisywania w kontekście udziału kobiet w żyrardowskim strajku i lokalnej konspiracji pierwszej *Solidarności* i **IPN-em**, którego edukatorzy zobowiązali się do nieodpłatnego przeprowadzenia trzech zajęć warsztatowych.

Z lokalną telewizją planujemy współpracować przy realizacji nagrań wywiadów oraz przy tworzeniu dokumentacji obchodów rocznicy strajku.

Beneficjenci: Beneficjenci: Beneficjentami i beneficjentkami jest cała społeczność lokalna (bezpośrednimi nauczycielki/ nauczyciele, uczniowie/ uczennice, ale pośrednimi również ich rodzice, znajomi, dalsi krewni, którzy się o wydarzeniach organizowanych w szkole dowiedzą od dzieci).

Harmonogram:

Kwiecień 2011

III tydzień: rozpoczęcie projektu, spotkanie z lokalnymi i regionalnymi liderami *Solidarności*-ekspertami w temacie-oraz autorami wymienionych publikacji przedstawiających żyrardowski strajk 1981 oraz udział kobiet w konspiracji stanu wojennego w Żyrardowie w celu ustalenia, co będzie przedmiotem badań uczestników projektu, z jakimi kobietami, wg wiedzy liderów, będą mogli przeprowadzić rozmowy i od kogo mogą pozyskać pomoc i wsparcie w nawiązywaniu własnych kontaktów ważnych dla tematu: czas na samodzielną lekturę poleconych publikacji;

Maj 2011

I tydzień: ustalenie harmonogramu wywiadów i ostatecznej zawartości listy nazwisk kobiet, z którymi przeprowadzone zostaną wywiady.

II tydzień: warsztat- „Jak pozyskać respondentkę do wywiadu?” prowadzony przez szkolnego koordynatora projektu.

III tydzień: warsztat „Opowiem ci o wolnej Polsce” prowadzony przez edukatora IPN - dotyczący pracy ze świadkiem historii, układania kwestionariusza pytań.

IV tydzień: warsztaty - zajęcia praktyczne z kamerą we współpracy z edukatorem IPN pt. "Jak przygotować notację/nagranie wywiadu ze świadkiem historii?"

Czerwiec 2011: przeprowadzenie i filmowanie wywiadów we współpracy z lokalną telewizją.

Lipiec-sierpień 2011: przeprowadzenie i filmowanie wywiadów we współpracy z lokalną telewizją.

Wrzesień 2011:

I tydzień: montaż, korekta, redakcja pozyskanego materiału-przygotowanie roboczej wersji publikacji zawierającej pozyskane materiały oraz prezentacji multimedialnej zawierającej portrety poznanych kobiet, najważniejsze daty, wydarzenia itp., zdjęcia archiwalne, fragmenty wywiadów.

II tydzień: zajęcia warsztatowe- analiza zebranych materiałów i dyskusja nad odmiennością kobiecych doświadczeń i sposobu ich opisywania w kontekście udziału kobiet w żyrdowskim strajku i lokalnej konspiracji pierwszej *Solidarności*.

Październik 2011:

12.10.2011 upamiętnienie rocznicy strajku w dniu jego wybuchu organizacją uroczystego spotkania młodzieży władzami miasta i powiatu, przedstawicielami lokalnych i ponadlokalnych organizacji i instytucji, z którymi w projekcie planujemy współpracować oraz z uczestniczkami tego wydarzenia, respondentkami wywiadów i innymi zainteresowanymi przedsięwzięciem.

III- IV tydzień: umieszczenie opracowanej przez uczestników projektu informacji o szczególnych obchodach rocznicy w mediach miasta i ich promocja m.in. w Encyklopedii *Solidarności*, portalach *Historia i media*, *Kobiety.pl* oraz na stronie internetowej miasta w zakładce *Historia*.

Listopad 2011:

I tydzień: upowszechnienie wywiadów w formie tekstów i filmów oraz prezentacji multimedialnej na stronach wirtualnego *Muzeum Historii Kobiet*.

II tydzień: **ewaluacja projektu** i przygotowanie formularza zgłoszeniowego na konkurs MEN *Otwarta szkoła* w obszarze edukacja obywatelska.

Bibliografia

- Ankersmit, F. *Narracja, reprezentacja, doświadczenie*, Kraków 2005.

- Czajkowska, I. *Perspektywa feministyczna w badaniach pedagogicznych* [w:] K. Paclawska (red.), *Tradycja i wyzwanie*, Kraków 1998, s.323-332.
- Domańska, E. *Mikrohistorie*, Poznań 2005.
- Gabrylewicz, M. *Geneza i historia Oddziału miejskiego NSZZ „Solidarność” w Żyrardowie w latach 1980-2005*, Gliwice 2007.
- Graff, A. *Świat bez kobiet. Płeć w polskim życiu publicznym*, Warszawa 2001.
- Hammersley, M. Atkinson, P. *Metody badań terenowych*, Poznań 2000.
- Hastrup, K. *Przedstawianie przeszłości. Uwagi na temat mitu i historii, Konteksty. „Polska Sztuka Ludowa”*, nr 1-2, 1997, s. 22-29.
- Janion, M., *Solidarność to wielki zbiorowy obowiązek*, „Gazeta Wyborcza” z dn.23.06.2009.
- Kaniowska, K. *Antropologia i problem pamięci, Konteksty. „Polska Sztuka Ludowa”* 2003, nr 3-4, s. 57-66.
- Kondratowicz E. *Szminka na sztandarze*, 2001.
- Kowalski S. *Krytyka solidarnościowego rozumu. 2009*.
- Kurczewscy, J. i J. *Konflikt i Solidarność 1980-1981*, Warszawa 2010.
- Kurkowska- Budzan, M. *Historia zwykłych ludzi. Współczesna angielska historiografia dziejów społecznych*, Kraków 2003.
- Lesiakowski K., Nawrot G. *Marsz głodowy kobiet*, „Biuletyn IPN” 2002, nr 12.
- Leszczyński, A. *Anatomia protestu. Strajki robotnicze w Olsztynie, Sosnowcu i Żyrardowie, sierpień-listopad 1981*, Warszawa 2006.
- Lowenthal, D. *Pamięć i zapomnienie*, „Res Publica” 1991, nr 3, s.6-22.
- Meller M. *Rola myślenia o historii w ruchu solidarnościowym*[w:]*Solidarność w ruchu 80-81*.red.Marcina Kuli, Warszawa 2000.
- Penn S. *Podziemie kobiet*, Warszawa 2003.
- *Płeć i rodzaj w edukacji*, pod red. M. Chomczyńskiej- Rubachy, Łódź 2004.
- *Równość i tolerancja w podręcznikach szkolnych*, „Biblioteczka Pełnomocnika Rządu ds. Równego Statusu Kobiet i Mężczyzn”, nr 1/2003, Warszawa 2003.
- Rutkowska E., *Genderowe podstawy przemocy wobec dziewcząt*, [w:] *Przeciwdziałanie przemocy i przemocy seksualnej wobec dziewcząt. Poradnik dla nauczycieli i nauczycielek*, Fundacja Feminoteka 2008.

- Siemieńska R. *Przemiany płci kulturowej*[w:] M. Marody (red.)*Wymiary życia społecznego*, Warszawa 2009, s. 318-343.
 - Silverman, D. *Interpretacja danych jakościowych*, Warszawa 2007.
- Źródła- materiały z Internetu**
- Dominiczak, A. *Kobiety w edukacji* [w:] *Kobiety Polsce 2003+ raport* CPK, Warszawa 2003 [dok. elektr.] [pobrany 04.12.10 plik pdf].
http://www.cpk.org.pl/images/stories/documents/attach_86.pdf
 - Filipkowski, P. *Historia mówiona*, [dok.elekt.]
<http://www.ceo.org.pl/binary/file.action?id=76056> [odczyt 04.12.10 plik pdf].
 - Fijałkowska A.; Kędracka E.; Kossakowska B.; Kostynowicz J.; Respondek A. *Badanie potrzeb edukacyjnych doradców metodycznych i nauczycieli konsultantów edukacji obywatelskiej*, CODN, Warszawa 2005 [dok.elekt.] [pobrany 04.12.10 plik pdf].
http://prohumanum.org/wp-content/uploads/2008/03/edukacja_obywatelska_2005.pdf
 - Kubiszyn, M. *Historia(nie)mówiona*, [dok. elektr.] [odczyt 04.12.10 plik pdf]
http://www.tnn.lublin.pl/tekst.php?s_keyword=Kubiszyn+Marta&idt=826
 - *Krok po kroku - przewodnik po historii mówionej*, tłum. Koszyńska M. 2008 Centrum Edukacji Obywatelskiej [dok. elektr.] www.ceo.org.pl [pobrano 04.12.10].
 - Majewska E., Rutkowska E, *Równa szkoła. Podręcznik do nauczycieli i nauczycielek*,2007
[dok.elekt.] <http://www.haus.pl/pl/pdf/gender-book-spis.pdf> [odczyt 04.12.10 plik pdf].
 - *Polityka równości płci w praktyce*. Podręcznik, Neimanis, A. tłum. Grzybek, A. Warszawa 2006 [dok. elektr.]
www.equal.org.pl/download.php?Mod=dokument&FID=124 [pobrany 04.12.10 plik pdf].
 - *Raport alternatywny. Pekin +10*, 2005[dok.elekt.] [pobrany 04.12.10 plik pdf].
<http://www.neww.org.pl/pl/achivements/publications/0.html>
 - Rutkowska E., Środa M., *Edukacja*, [w:] *Polityka równości płci*. Polska 2007, Raport UNDP, Warszawa, 2007, [dok.elekt.][pobrany 04.12.10 plik pdf]
http://www.bezuprzedzen.org/doc/polityka_rownosci_plci_raport.pdf

- Stasik A. *Młodsze pokolenia o „Solidarności”*, [w:] *Komunikat z badań CBOS*. Warszawa 2010 [dok. elektr.] http://www.cbos.pl/PL/publikacje/raporty_2010.php [pobrany 04.12.10 plik pdf].
- Wołosik A. *Czy polskie podręczniki respektują zasadę równości płci?* 2005 [dok. elektr.] www.wstronedziewczat.org.pl. [odczyt 04.12.10 plik pdf].
- Wołosik A. *Edukacja do równości czy trening uległości*, 2005 [dok. elektr.] http://www.bezuprzedzen.org/doc/edukacja_do_rownoosci.pdf [odczyt 04.12.10 plik pdf].

Dokumenty oświatowe i inne: konwencja w sprawie likwidacji wszelkich form dyskryminacji kobiet, Konwencja o prawach dziecka, Platforma działania Czwartej Światowej Konferencji w sprawie Kobiet – Pekin, 1995, Konstytucja RP, Podstawa Programowa, Przesłanie Sekretarza Generalnego ONZ

z okazji Międzynarodowego Dnia Kobiet 8 marca 2006 r.

<http://www.unic.un.org.pl/show.php?news=823&wid=24>.